
Cože, válet se v hodině?

Cože, válet se v hodině?

České školy dostaly velký domácí úkol. Z „nalejváren“ se mají stát místa, v nichž se žáci budou cítit dobře, získají přehled o moderním světě a nebudou cítit staletími utvrzovanou převahu kamenné instituce. Po rozdělení pololetních vysvědčení zbývá učitelům na přípravu velkých změn posledních šest měsíců; tak praví zákon. Jak si vedou kantoři, demotivovaní skutečností, že za splnění těžkého úkolu nedostanou ani korunu, navíc přesvědčení, že jim dodnes nikdo pořádně nevysvětlil zadání?

Zkusíme to jinak

„Je-ště-jsme-se-do-zvě-dě-li,“ slabikuje šesták Martin. „Počkej, Martínku,“ zarazí ho učitelka Eva Varhulíková. „Nemusíš to takhle předčítat, koukni se na mapu a řekni, jaké ostrovy na evropském kontinentu rozpoznáš pouhým okem.“ U obří mapy na zdi Martin odpovídá plynule: „Island, Mallorca...“ Spolužáci souhlasně přikyvuji. Je krátce po osmé a u šestáků na základní škole v pražské Londýnské ulici právě začala hodina zeměpisu. Asi dvacet žáků sedí bosky na koberci a v malých skupinách si připravují příspěvky o tom, jak objevují Evropu. Každá z nich má nachystanou velikánskou papírovou „plachtu“ s politickou mapou, u jednotlivých států pak vlepené lístečky s údaji o obyvatelích, klimatu, nejvyšším pohoří nebo třeba sopce. Změny v Martinově promluvě si nejde nevšimnout. „Není důvod ho jakkoli dusit,“ říká později učitelka. „Když to nejde tak, zkusíme to jinak - a ono to většinou funguje.“

Škola v Londýnské ulici je jednou ze šestnácti tzv. pilotních škol, kde se vyučuje podle rámcových vzdělávacích programů. Ty jsou podstatou „velkého třesku“ - reformy českého školství. Nový školský zákon hovoří o šesti základních kompetencích: občanské, pracovní, komunikativní, sociální a personální, kompetenci k učení, k řešení problémů. Školní inspektory přestane zajímat, jak žáci umí vyjmenovaná slova nebo násobilkou, budou kontrolovat to, zda spolupracují ve skupině, umějí obhájit svůj názor a zároveň respektovat přesvědčení druhých, kriticky myslet. Staré školní osnovy diktované z centra mají být nahrazeny programy, které si má každá škola sestavit sama.

Rok poté, co nový školský zákon vešel v platnost, na svých programech pracovala pouhá čtvrtina škol. Za dalšího čtvrt roku (v prosinci 2006) došlo k výraznému posunu: téměř všechny školy (92 %) na svých programech pracují a čtyři procenta škol už je mají hotové. Ve školství totiž „přitahuje“: od září začínají první a šesté ročníky základních škol a první ročníky osmiletých gymnázií učit „nově“, právě podle rámcových programů.

Na koberec mě nedostanou

Navzdory tomu, že školy na svých programech pracují, je to s úspěchem reformy nejisté. Radek Sárközi, učitel a šéfredaktor vzdělávacího portálu www.eucebnice.cz, uspořádal koncem loňského roku průzkum mezi učiteli a následně konstatoval, že školská reforma je v ohrožení. Průzkumu se zúčastnila skoro tisícovka pedagogů, z nichž více než polovina (56 %) s reformou školství vůbec nesouhlasí. Ještě více učitelů (64 %) si myslí, že se jejich kolegové ani vedení škol vůbec nezajímají o to, k jakým změnám na školách dochází. Zajímavé je zjištění, že více než polovina (tentokrát 52 %) učitelů si myslí, že rámcové vzdělávací programy jsou kvalitní. Skoro tři čtvrtiny kantorů (74 %) jsou přesvědčeny, že programy jsou srozumitelné, ale 70 % si přeje, aby se jejich text změnil. „V tom je právě problém, učitelé sice slychají, že učí špatně, ale nikdo jim pořádně nevysvětlil, jak by to mělo být správně, takže vesměs trvají na svém,“ říká Ondřej Hausenblas, který učí didaktiku na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. „Rozumí rámcovým vzdělávacím programům, ale nemají tušení, jak je převést do praxe. Výsledkem toho může být, že velká reforma školství proběhne na papíře a změní se jenom názvosloví.“ Jinak řečeno - školy sice budou učit podle svých osnov, proti dnešnímu biflování a upjatému lpění na kázní to ale nebude rozdíl.

„Celá reforma je hloupost, nemůžu přece hodinu rozložit tím, že si sedneme na koberec. To bych nic nenaučila,“ říká učitelka z pražské školy na náměstí Jiřího z Poděbrad (své jméno nechce prozradit). „Ona tady takhle učí jedna mladá kolegyně, ale děcka u toho dělají hluk, že ji ani nemůžou slyšet. Mně se prostě válení po koberci nelíbí. Takového učitele nikdo nemůže brát vážně.“ O tom, že nemusí nutně učit na koberci, ani o tom, jak ve svých hodinách diskutuje s žáky, už paní učitelka mluvit nechce a mizí v kabinetu.

Druhou skupinu odpůrců reformy tvoří učitelé, kteří smysl reformy dobře chápou, ale vadí jim načasování změn a způsob provedení.

Zájem rodičů rozhodne

Značné obavy o reformu vyjádřilo i nové vedení ministerstva školství. Učitelé se cítí osamoceni, v Sárköziho průzkumu si 60 % z nich myslí, že metodická pomoc ze strany ministerstva je nedostatečná. Celých 94 % kantorů pak uvádí, že ministerstvo propagaci reformy mezi laickou veřejností úplně zanedbalo.

A právě tohle chce nová ministryně Dana Kuchtová změnit. Chce zahájit diskusi s veřejností, oslovit rodiče i školy. Za svého poradce si vybrala Karla Rýdla, předsedu Přátel angažovaného učení a učitele z Fakulty humanitních studií Univerzity v Pardubicích. Má přezdívku „Pan reforma“ a chce rychle zachránit, co se dá. Ministerstvo teď usilovně pracuje na brožurě pro nejširší veřejnost, kde bude přístupnou formou popsán smysl reformy. „Chystáme se také oslovit Českou televizi, kde by paní ministryně mohla dostat pár minut v hlavním vysílacím čase a vysvětlit, jak a proč se školství mění. To je naše hlavní priorita: vysvětlovat, vysvětlovat, vysvětlovat,“ říká poradce Rýdl.

Úplně osamoceni ale učitelé nejsou: ministerstvem řízený Národní institut pro další vzdělávání objíždí republiku a učí kantory, jak sestavit vlastní programy. Pomocnou ruku nabízejí i neziskové organizace. Ondřej Hausenblas tomu ale říká rozvážení reformy na trakaři. „Jedím po celé republice a vidím, že školní programy jsou v nejrozmanitějších fázích rozpracovanosti. Je hodně znát, že učitelé nenacházejí zázemí u ministerstva.“ Poradce Rýdl tuto praxi potvrzuje: „Opakovaně jsem se účastnil besed o reformě a opakovaně jsem byl svědkem toho, jak učitelé vyzývali ministryni Petru Buzkovou i mého předchůdce Martina Profanta, aby vydali například publikace pro veřejnost, z nichž by se o reformě dozvěděli rodiče. Oba odmítali.“

Bývalý poradce Profant je dodnes přesvědčen, že by to byly „neúčelně vynaložené hodně velké peníze“. To si nyní poradce Rýdl nemyslí. Podle jeho propočtů vyjde informační brožura ve třisetisícovém nákladu na dva miliony korun. Pokud by některá škola přípravu vlastních osnov nezvládla, narazí u školní inspekce. „Největší strašák pro školy je zpráva o špatném stavu výuky, kterou si na našich internetových stránkách mohou přečíst rodiče,“ říká mluvčí inspektorů Libor Vacek. „Taková zpráva se pak stává také vodítkem pro obec nebo kraj, když se má rozhodnout, kterou školu podporovat a kterou zrušit.“ Pro motivaci škol mohou hodně udělat také rodiče. „Pouhým“ zájmem o způsob výuky mohou vyvinout tlak na vedení i učitele a napomoci změnám. „Mnohým školám jde o existenci, perou se o žáky, a chtějí-li přežít, musí se o nich vědět, že se u nich učí dobře. Jinak k nim rodiče své děti nezapíší a ony zaniknou,“ dodává Vacek.